
„LÕIMUV EESTI 2030“ STRATEEGIAPROTSESSI MÕTTEHOMMIKUD

1 OSA

Seoses kehtiva lõimumisvaldkonna arengukava lõppemisega on Kultuuriministeerium käivitanud jätkustrateegia „Lõimuv Eesti 2030“ koostamise. **Arengukava üldesmärgiks on luua tingimused, et Eesti ühiskond oleks lõimunud ja sotsiaalselt sidus, erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osaleksid aktiivselt ühiskonnaelus ja jagaksid demokraatlikke väärtusi.** Uue lõimumiskava tegevused on suunatud nii eesti emakeelega inimestele, pikaajaliselt Eestis elanud eesti keelest erineva emakeelega inimestele, uussisserändajatele (sh tippspetsialistid ettevõtluses, üliõpilased jne) ja pagulastele, samuti tagasipöördujatele.

Kultuuriministeerium kutsus lõimumiskava koostamise osana kokku neli seminari, mille eesmärk oli kaardistada lõimumisega seotud väljakutsed Eestis ning võimalikke lahendusi.

Seminarid olid suunatud järgmistele sihtgruppidele:

- 18.03.2019 - noorteorganisatsioonid ning noorsootööd korraldavad institutsioonid
- 19.03.2019 - tööandjad
- 20.03.2019 - meediaväljaanded
- 22.03.2019 - iduettevõtted ja tehnoloogia sektori ettevõtted

---

I MÕTTEHOMMIK NOORTE KAASAMISE TEEMAL

KOKKUVÕTE

PEAMISED VÄLJAKUTSED:

- Keeleoskus on endiselt suureks kitsaskohaks. Eesti noored ei räägi vene keelt, vene noorte keeleoskuse tase on küll tõusnud, kuid praktiline keeleoskus jääb endiselt nõrgaks. Noorsootöötajad omakorda ei valda keeli, mis raskendab töötamist erinevast rahvusest noortega. Kohalikud omavalitsused (KOV) ei paku piisavalt oma töötajatele vene keele kursusi.
- Noortekeskused ja koolid on noorte silmis ametlikud institutsioonid, kus nendelt ainult nõutakse. Mitmed noortekeskused on avatud koolidega samal ajal.
- Noored ei suhtle omavahel piisavalt, vähe on otsekontakte eesti- ja venekeelse elanikkonna vahel. Selle põhjusteks on muuhulgas keelebarjäär, levinud stereotüübid, täiskasvanute suhtumine (perekond, kool), mõtteviis ja mugavustsoonis olemine.

- Eesti osapool pole sageli piisavalt koostööks avatud, tulenevalt oma teistest prioriteetidest ja vajadustest. Pigem soovivad eesti noored teha koostööd partneritega välismaalt, kui kaasata tegevustesse kohalikke muukeelseid organisatsioone.
- Kuna suur osa infost on eestikeelne, on teistest rahvustest noortel vähene teadlikkus kõikidest Eestis pakutavatest võimalustest. Teavitamisel kasutatavad sõnumid on liiga üldised, need ei kõneta noori. Ka eestikeelseid noored ei tea oma võimalustest piisavalt, kuna infot on kohati liiga palju ja selles orienteerumine on keeruline.
- Lõimumisvaldkonna tegevusi iseloomustab projektipõhisus, mis omakorda ei toeta tegevuste jätkusuutlikkust. Lõimumist toetavate projektide mõju on pikaajaline, mistõttu tuleks ka tegevusi viia ellu pikema aja jooksul.
- Eesti noorteorganisatsioonidel on keeruline pääseda venekeelsetesse koolidesse (eriti Ida-Virumaal), koolid ei lase kodanikuühiskonna aktiviste meelsasti õpilastega kohtuma. Koolidele saadetud infot ei edastada noortele, peljatakse lisakoormust õpetajatele ning kohati kardetakse, et ei suudeta kontrollida õpilastele edastavaid sõnumeid.
- Noorteorganisatsioonid ise ei ole kohati piisavalt võimekad, et viia ellu pikaajalisi ja tugevaid projekte. Noorteorganisatsioonid on sageli liidrikesksed, liidri lahkumisel katkeb töö ja käimasolevad algatused, puudu on strateegilise juhtimise võimekusest. Täiskasvanutel puuduvad kohati oskused ja teadmised, et noori lõimumisel toetada ja nõustada.
- Kooliprogrammides on vähe praktilist infot kodanikuühiskonna ja mitmekesisuse teemadel, ainult teoreetilisest lähenemisest ei piisa.
- Lõimumine ei peaks puudutama ainult eri rahvusi, vaid kõige laiemalt eri ühiskonnagruppe tervikuna, sh erivajadustega noorte osalust sidusa ühiskonna kujundamisel. Küsimus on ka selles, et kuidas kaasata passiivsed noored, et tegevused ei jääks vaid aktiivsete õpilaste keskkseks.

VÕIMALIKUD LAHENDUSED:

- Lõimumise teemat ei peaks vaatama eraldiseisvalt, vaid see tuleks integreerida teistesse poliitikatesse, sh noorsootöösse. Rahastamisel ei ole kõige olulisem töötada välja integratsiooniprojekte kui selliseid, vaid lõimida integratsiooni aspekti tugevamalt organisatsioonide põhitegevuseks olevatesse projektidesse. Üheks võimaluseks on riigipoolne täiendav toetus elluviidavatele projektidele, mis suudavad sisuliselt kaasata tegevustesse eri kogukondi ja piirkondi.
- Tuleks luua võimalused projektide pikaajalisemaks toetamiseks, et vähendada üksikute, eraldiseisvate ja lühiajaliste algatuste osakaalu ning toetada pikaajalist mõju omavate projektide elluviimist. Kusjuures projekte ei tuleks suunata mitte ainult lastele ja noortele, aga ka lapsevanematele ja noortega tegelevatele spetsialistidele, kohalikele omavalitsustele.
- Riigi roll pole alati kõik ise ära teha, vaid võimendada nende organisatsioonide tegevust, kes on juba ellu viimas positiivset mõju omavaid projekte. Kindlasti on riigi ülesandeks tõsta valdkonnas tegutsejate ja eestvedajate võimekust läbi koolituste ja arendusprogrammide, samuti tuleb jätkata teadlikkuse tõstmist (siinkohal võiks riik rohkem kasutada noorteorganisatsioonide võrgustikke). Teadlikkuse tõstmisel ja informatsiooni edastamisel on oluline lähtuda sihtgrupi ootustest ja vajadustest, sõnumid peavad noori kõnetama.
- Riik peab hoolitsema selle eest, et sõnumid jõuaksid koolidesse ning koolijuhtidel ei oleks võimalik takistada Eesti kodanikuühiskonna eestvedajatel suhtlemist venekeelsetes koolides õppivate noortega.

- Oluline on jätkata noorteorganisatsioonide võimekuse tõstmist, koolitus- ja arendusprogrammide elluviimist ja nõustamist. Noortevaldkonnas tegutsevad katusorganisatsioonid võiksid rohkem delegeerida tegevusi, et tugevdada sihtgruppidega vahetult tegutsevaid osapooli. Katusorganisatsioonid võiksid toimida kui sotsiaalsete start-upide loojad/vahendajad. Noorteorganisatsioonide toetamisel on oluline suurendada valdkonna rahastamist.
- Tutvustada häid praktikaid nii Eestist kui ka mujalt maailmast, innustada noori uute lahenduste väljatöötamisel ja elluviimisel ning otsekontaktide tihendamisel eri kogukondade vahel.
- Innustada erinevast rahvusest noori osalema rahvusvahelistes projektides (nt Euroopa Noorteparlament jne).
- Ühistegevused ühendavad. Tuleks toetada kultuuri-, spordi- ja noorsooprojekte, mis kaasavad osalejaid eri sihtgruppidest ning annavad positiivse kogemuse (noortelaagrid jne). Sellega seoses on oluline tõsta noorsootöötajate teadlikkust kultuurilisest mitmekesisusest.
- Toetada tihedamat koostööd formaalse ja mitteformaalse hariduse vahel, sh lasteaedade, koolide, noortekeskuste ja noorteorganisatsioonide vahel. Noortekeskuste puhul tuleks toetada senisest tihedamat koostööd lõimumisvaldkonna projektide elluviimisel, nagu näiteks ühine strateegia kõikide Tallinna noortekeskuste vahel, mis täna kuuluvad kõik eri linnaosade alla.
- Eraldi tuleb tegeleda NEET noortega, nt läheneda nendele sotsiaalmeedia kaudu.
- Selleks, et noortel oleks lihtsam orienteeruda asutustes ja sündmustes tuleb luua noorsotöö ja noortega tegelevate asutuste andmebaas ja portaal.
- Tuleb rääkida lugusid erineva kultuurilise ja keelelise taustaga positiivsetest eeskujudest.

II MÖTTEHOMMIK SUUREMATE TÖÖANDJATEGA

KOKKUVÕTE

PEAMISED VÄLJAKUTSED:

- Kuigi ühest küljest iseloomustab olukorda info üleküllus, siis tööandjatel on oma igapäevases praktilises töös tegemist pigem infopuudusega. Ennekõike oleks vaja praktilist infot, mis aitaks tööandjaid igapäevastes kohanemist ja lõimumist puudutavates küsimustes.
- Keeleseaduse karmid nõuded peaksid vastama tegelikele ametikoha vajadustele. Täna nõutakse kõrget keeleoskuse taset ka mitmetelt ametikohadelt, kus tegelikkuses piisaks vähemast keeleoskusest.
- Muukeelsete inimeste puhul on mureks vähene enesekindlus või madal enesehinnang, eriti vanemaealiste inimeste puhul. Inimestel on puudulikud kompetentsid, sh digioskused või valmisolek muutustega toimetulekuks.
- Töötukassa meetmed ei vasta kohati reaalsele vajadustele, ettevõtjate teadlikkus meetmest võiks olla kõrgem. Taotlemisega kaasnev bürokraatia takistab võimaluste maksimaalset ärakasutamist. Riiklikud toetusprogrammid peaksid olema oluliselt elulähedasemad.
- Tööandjatel pole piisavalt teadmisi ega kogemusi mitmekesisusega toimetulekuks. Haridusprogrammid ei sisalda piisavalt mitmekultuurilise töökeskkonna teemasid. Tervikuna vajaks tõstmist ka juhtimiskultuur Eesti ettevõtetes.
- Erineva emakeelega kogukonnad elavad Eestis eri inforuumides, nad jagavad sellest tulenevalt ka kohati erinevaid väärtushinnanguid, mis omakorda võib tekitada arusaamatusi ka töökeskkonnas.
- Ida-Virumaa kui elukeskkonna atraktiivsus on endiselt madal, raske on hoida spetsialiste maakonnas või meelitada sinna uusi tulijaid mujalt Eestist. Demograafilised protsessid Ida-Virumaal on endiselt negatiivsed, maakonnas on probleemiks nii Eesti keskmisest kõrgem tööpuudus kui ka kvalifitseeritud tööjõu puudus.
- Paljud sündmuste ja (sotsiaalsete) kampaaniade korraldajad ei jaga infot vene keeles, mistõttu venekeelne kogukond jääb Eesti inforuumis toimuvast kõrvale.
- Suuremates linnades on vähem motivatsiooni keeleõppeks, kuna saab hakkama ka teistes keeltes. Keeleõppe võimalused väljaspool keskusi on tagasihoidlikud.
- Uussisserändajate puhul on tegevuste ja vastutajate üldpilt hägune, jaotamata on osaliste rollid, kusjuures tihti ei ole selge, mis on ettevõtja roll. Infot on eri kanalitest keeruline leida.
- Lõimumine on esmajoones väikeettevõtete ja väikelinnade väljakutse. Keeleõpe võimalused väiksemates asumites on puudulikud.
- Turismivaldkonna eripäraks on see, et äärealadel ei ole piisavalt mitmekeelseid teenindajad ning paljudes kohtades ei ole teenuste pakkujaid.

VÕIMALIKUD LAHENDUSED:

- Tuleb pöörata rohkem tähelepanu headele praktikatele ja näidetele, mida on tehtud Eestis ja mujal maailmas. Lahendused võiksid olla uuenduslikud ja mängulised, mis räägivad sellest, mis inimesi ühendab, mitte ei vastanda. Heaks näiteks on Maxima raamat lastele, mis räägib eri keeltes sellest, mida tähendab Eestis elamine.
- Riiklikult pakutavad teenused tuleks paremini läbi mõelda (teenusedisain võiks siin kasuks tulla) ja teenuste pakkumist tõhusamalt koordineerida. Teenused võiks saada kätte ühest kohast, et vältida tegevuste kattuvust ja dubleerimist.
- Oluline võimalus on teadlikult korraldatud praktikaprogrammide pakkumine nii teistest riikidest kui muu emakeelega Eestis elavatele inimestele.
- Vaja on üle vaadata keeleseadusest tulenevad nõuded ja nende vastavus tööturu vajadustele.
- Ida-Virumaa arendustegevustele tuleks läheneda oluliselt koordineeritumalt, luua täiendavaid meetmeid selleks, et muuta sealset elu- ja ettevõtluskeskkonda senisest atraktiivsemaks (nt Kredexi erimeetmed hoonete renoveerimiseks). Kaaluda nt regionaalsete palgakoeffitsientide seadmist meditsiinis, hariduses, sisejulgeoleku valdkonnas, et tuua piirkonda rohkem kvalifitseeritud tööjõudu.
- Vaja on toetada kultuuri- ja spordiprojektide elluviimist. Ida-Virumaa vajab täiendavat tuge, et hoida ülevalt viimase paari aasta positiivset trendi kultuuriürituste osas ja leevendada kultuuripealinna tiitli taotlemise protsessi nurjumisest tulenevat tagasilööki.
- Jätkuvalt toetada keeleõppe võimalusi nagu keeleklubid, keelekohvikud ning keeleõppe intensiivkursusi, mis kestaksid peale keele baastaseme omandamist pikema aja jooksul. Samuti kaaluda kursuste läbiviimist koostöös tööandjatega nende ruumides. Kaaluda võimalusi palgalisa maksmiseks keeleoskuse eest.
- Jätkata Kõrgemate Riigikaitse Kursuste korraldamist vene keeles, et kaasata venekeelset kogukonda.
- Otsekontaktide tugevdamiseks korraldada vahetusi, rotatsioone, praktikaid ja projekte eri Eesti piirkondades, sh ekskursioone üle-Eesti ja töötajate praktiseerimist teistes Eesti paikades. Pakkuda on vaja praktikakohti, mis on mõeldud venekeelsetele õpilastele.
- Suurettevõtetes kasutada sisekommunikatsiooni kanaleid eesti kultuuri, traditsioonide, Eesti riigipühade jne tutvustamiseks.

III MÕTTEHOMMIK MEEDIA JA ÜHISE INFOVÄLJA TEEMAL

KOKKUVÕTE

PEAMISED VÄLJAKUTSED:

- Erisused Eesti väärtusruumis ei jookse enam niivõrd rahvuste pinnal, kuivõrd muude sotsiaal-kultuuriliste näitajate vahel. Üldiselt on täheldatav inimeste pettumine demokraatlikus protsesses (nii eesti- kui venekeelses kogukonnas), mida õhutab tagant polariseerumine meediaväljal. Erinevaid keeli kõnelevate kogukondade omavahelised kontaktid on nõrgad.
- Üldiselt ei osata teha vahet meedia ja ajakirjanduse vahel. Ajakirjandus vastab kokkulepitud kvaliteedikriteeriumidele. Kehtivad ärimudelid ei toeta kvaliteetse ajakirjanduse arengut. Meedia ärimudel ei toeta omakorda sidusat ühiskonda. Töötab nn katastroofipõhine meedia, kus selleks, et müüa, tuleb šokeerida. Kajastatakse rohkem negatiivseid lugusid, positiivsed ja konstruktiivsed kajastused jäävad tagaplaanile. Sellist meediat küll „tarbitakse“, aga ei usaldata.
- Eesti turu väiksusest ja riigieelarveliste võimaluste piiratusest tulenevalt on Eesti venekeelsel meedial keeruline (kui mitte võimatu) võistelda Venemaa meediakanalitega. Vajalik oleks leida unikaalseid teemasid, mida Venemaa meedia ei kajasta, kuid on Eestis elavate inimeste jaoks olulised nagu kohalike teemade kajastus, eksklusiivsed spordikajastused jne. Oluline on tagada, et kohalikud arendatavad kanalid ei kannaks propagandakanali kuvandit. Vähene keeleoskus on probleem ka ajakirjanike hulgas. Nooremad eesti ajakirjanikud ei valda vene keelt, st ei suudeta tagada allikate kontrolli ega kajastuste laiapõhjalisust.
- Kuigi sellest on palju räägitud, ei ole piisavalt pööratud tähelepanu kriitilise mõtlemise ja meediakirjaoskuse arendamisele haridussüsteemis. Noorte analüüsivõime on piiratud, nad ei ole harjunud kriitiliselt mõtlema. Noortele on omane „kõhklev“ identiteet („Kes ma olen? Kas minu kultuuri peab ka säilitama?“).
- Haridussüsteemis tuleks lisaks keeleõppele pöörata rohkem tähelepanu kultuuriloole laiemalt, sh õpetama vene kultuurilugu eesti noortele ning pöörama õppekavades rohkem tähelepanu ühiskonna sidususe teemadele, mis praegu on vabatahtlik.
- Eesti inforuumis on vähe positiivseid eeskujusid ühiskonna teistest rahvustest inimeste seast, ning ka eestlastest „kangelasi“ venekeelses inforuumis. Ühiste eeskujude kaudu on võimalik kujundada ka ühist väärtusruumi.
- [Uuringud](https://www.kul.ee/et/kultuuriajakirjanduse-uuringu-vahearuande-tutvustus)¹ on näidanud, et süvaanalüüsi pakkuv ajakirjandus on liikunud paljuski kultuuriajakirjanduse pärusmaale, kuid venekeelne kultuuriajakirjandus Eestis praktiliselt puudub. Olemasolev venekeelne kultuuriajakirjandus ei debateeri/käsitle sotsiaalselt tundlikke/aktuaalseid teemasid. Eestikeelse kogukonna seas on põhimõtteliste väärtusdebattide pidamine avalikus inforuumis tavapärasem, venekeelne kogukond tundub olevat konservatiivsem, keerulistel teemadel laiapõhjalisi debatte on venekeelses Eesti meediaruumis vähem.

---

¹ <https://www.kul.ee/et/kultuuriajakirjanduse-uuringu-vahearuande-tutvustus>

- Eesti ajakirjandusväljaanded peaksid rohkem väärtustama venekeelseid ajakirjanikke. Rohkem tuleks kaasata ühiskajastustesse, avaldama eestikeelses meedias venekeelsete kolleegide kajastusi ja vastupidi. Oleks tore, kui kasutataks saatejuhtidena eri rahvustest saatejuhte, mis tooks pildile eri vaatenurki. Venekeelsed ajakirjanikud on enam kui lihtsalt tõlgid - nad saavad panustada infoväljal unikaalsete vaatenurkade ja kajastustega. Kohati tekib tunne, et venekeelse kogukonna teemad on „vähetähtsad“.
- Venekeelses kogukonnas on vähene teadlikkus aktiivseks osalemiseks eesti kultuuriruumis. Meediakanalitel on vähene kontakt oma sihtrühmadega. Ei omata kontakti ka eemale jäänud sihtrühmadega.
- Eesti- ja venekeelsed lugejad loevad meedias (sh sotsiaalmeedias) eri sisu ja nende arusaamine nt nais- ja inimõiguste temaatikast on väga erinev. Venekeelne kogukond on sotsiaalselt ka konservatiivsem.
- Ida-Virumaal edastavad paljud kohalikud väljaanded nn „kinnimakstud“ uudiseid, kallutamata kanaleid on vähe (ERR, Põhjarannik).
- Uussisserändajaid silmas pidades on nõrgaks kohaks pakutava ingliskeelse kohaliku elu kajastava informatsiooni vähesus.

VÕIMALIKUD LAHENDUSED:

- Vaja on füüsiliselt toimetustes tuua kokku erinevaid ajakirjanikke, tihendada koostööd eri ajakirjanike vahel (sh eri rahvused ja regioonid). Toetada projekte, mille sisuks on ajakirjanike ja üliõpilaste praktikad ja vahetused.
- Tõhustada kriitilise mõtlemise ja meediakirjaoskuse õpet kogu haridussüsteemis, samuti ajakirjandusvaldkonnas ja ühiskonnas laiemalt. Vaja on tagada süsteemne meediaõpe, mis ei tohiks piirduda ühekordsete aktsioonidega.
- Ajakirjanike keeleõppe toetamine, vaja on luua paindlikud lahendused koostöös tööandjatega.
- Uuringute läbiviimine (sh meediatarbimise uuringud), eesmärgiga tunda paremini sihtgruppide ootuse ja vajadusi.
- Ajakirjanduses on vaja senisest enam kajastada mitmekesisuse teemasid läbi positiivsete näidete ja konstruktiivsete kajastuste. Kajastada enam muukeelsete kogukondade ja nende esindajate tegevusi (s.h. mitte-venekeelseid vähemusi), kaasata muukeelseid ajakirjanikke nii raadios, televisioonis kui ka kirjutavas meedias. Eesti- ja venekeelsed toimetused võiksid senisest rohkem koostööd teha. Eri keeletaustaga inimesi tuleks kaasata saadete ettevalmistamisse ja läbiviimisse.
- Vaja on levitada rohkem infot lõimumisvaldkonnas pakutavate võimaluste kohta. Vajadusel peaks riik senisest enam tõlkima asjakohast infot vene ja inglise keelde, sh olulise info edastamine peab toimuma mitmes keeles (vs pressiteadete tõlkimine pika viiteajaga).
- Luua rahastusvõimalused (sh stipendiumid) koostööprojektide elluviimiseks ajakirjandusvaldkonnas. Mitmekesisuse küsimustega tegelemine võiks anda riiklikes taotlusvoorudes lisapunkte.
- Investeerida neisse valdkondadesse, mis inimesi ühendab sõltumata rahvusest, sh sport ja kultuur. Sõnumite jagamisel tuleb tähele panna, et sageli ei piisa sõnumite mehaanilisest tõlkimisest, vaid tuleb mõista keele- ja kultuurikonteksti.
- Kaaluda vene- ja ingliskeelsete meediaväljaannete täiendavat riiklikku rahastamist, et tagada kanalite konkurentsivõimelisus. Kuna sihtgrupe on palju, siis on oluline tagada kanalite mitmekesisus ja paljusus. Riikliku rahastamise suurendamisel võiks kaaluda internetiplatvormide maksustamist (nagu osad EL riigid on otsustanud teha) ja selle raha suunamist meediavaldkonda. Tasub kaaluda ka erameediasektori toetamist.

- Ajakirjandust tuleb hakata käsitlema mitte pelgalt ärina, vaid ennekõike kultuuri osana. Ajakirjanike ettevalmistuses tuleks suuremat rõhku pöörata kultuurikontekstiga arvestamisele, nn kultuuritundlikkusele. Mitmekultuurilisuse teemad tuleks tihedamalt integreerida ajakirjandusharidusse. Eraldi tuleb pöörata tähelepanu venekeelsete ajakirjanike ettevalmistusele Eestis.

IV MÕTTEHOMMIK IDUETTEVÕTETE JA TEHNOLOOGIASEKTORI ESINDAJATEGA

PEAMISED VÄLJAKUTSED:

- Kuigi Eestil on tugev digiriigi kuvand, puutuvad inimesed reaalses elus kokku bürokraatia ja asjaajamise kohmakusega. Kohanemisega seotud protsessid on aeglased (eriti enne Eestisse jõudmist). Ei ole piisavat tuge ettevõtete asutamisel. Puuduvad teadmised kohustuste ja õiguste kohta.
- Olemasolev info on laialipillutatud, keeruline on leida üles vajalikku infot (nt eesti.ee-s), eriti, kui ei osata eesti keelt (eriti keeruline uussisserändajate puhul). Suurem osa dokumentatsioonist on eesti keeles, sh uussisserändajatele suunatud dokumendid. Olemasolev info vene, inglise jt keeltes on tihti aegunud.
- Oluliselt tuleb arendada keeleõppe võimalusi ning tegeleda kvaliteediga. Kasutusel olevad meetodid on kohati vananenud ja ebaatraktiivsed, võimalused ei ole piisavalt paindlikud, mis ei arvestada inimeste ootuste ja vajadustega. Kohanemisprogramm pakub keeleõpet ainult A1 tasemeni, mis pole kahjuks piisav.
- Eriti keeruline on olukord siis, kui spetsialistid tulevad Eestisse koos perede ja väikeste lastega. Info lisateenuste (lasteaed, tervishoid jne) kohta ja vajalik tugi ei ole süstemaatiline. Eriti vähe on üritusi ja algatusi inglise keeles. Tööl mitte-käivad kaasad jäävad tihti ühiskonnaelust eemale.
- Spetsialistide toetamisega tegelevad ettevõtetes vastavad kontaktisikud, neil aga pole piisavalt materjale, mis selgitaks uussisserändajatele Eesti elukeskkonda ja komberuumi. Puudu on mentoritest ja nõuandjatest, kes aitaksid tööandjaid uussisserändajate toetamisel Eesti ühiskonda lõimumisel. Uussisserändajatel on vähene puutumus eesti kultuuriga.
- Tervikuna tuleb lõimumistegevuste juures tegeleda ka eestlaste endi hoiakutega ja sallivuse teemadega (praegune poliitiline olukord teeb muret). Siiani kogevad Eestisse välisriikidest tulnud tippspetsialistid kohati vaenulikku suhtumist. Kasvab peamiselt eesti noorte sallimatus teistsuguste vastu. Kogukonnad on suletud – venekeelsed Lasnamäel ja Ida-Virumaal; Start-upid Tallinnas ja IT sektor vrs teised sektorid. Sellega tegelemiseks peaks ka iduettevõtuskogukond ise olema avatum ja selgitama avalikkusele, mis kasu sektor Eesti majandusele ja ühiskonnale tervikuna toob. Venekeelne kogukond on vähem mobiilne, suhtleb oma suletud ringis, jääb kinni oma inforuumi, ei taju üldist konteksti.
- Riigihangetes on sees kriteeriumid, et kõik infosüsteemide arendajad peavad oskama B1/B2 tasemel keelt.

VÕIMALIKUD LAHENDUSED:

- Koondada riigi teenused ja info lõimumisega seotud teemade kohta ühte kanalisse. Tervikuna tuleks vaadelda riiklikke tegevusi ja pakutavaid teenuseid läbi teenusedisaini perspektiivi, võttes arvesse terviklikku kasutajakogemust. Teenuste pakkumise praktika eri riigiasutustes peaks olema harmoneeritud.

- Keeleõppe jätkuv toetamine, keeleõppevõimaluste mitmekesistamine (s.h. kaugõppe) ja paindlikud lahendused koostöös tööandjatega (sh tööandja ruumides). Keeleõppe jätkuprogrammid pärast A1 taseme saavutamist. Tekitada huvi eesti kultuuri vastu.
- Haridussüsteemis tuleks rohkem tegeleda ettevõtlusõppega ja iduettevõtluse mõtteviiside juurutamisega, sh mitmekesisuse teemadega.
- Startup kogukonnad võiksid rohkem koostööd teha erinevate kogukondadega, sh asumiseltsidega.
- Iduettevõtluse toetamiseks Ida-Virumaal oleks vaja regionaalseid toetusmeetmeid, mis innustaks läbi projektide, häkatonide ja algatuste iduettevõtete tegevust regioonis.
- Toetada ettevõtetes uussisserändajatega tegelevate inimeste võrgustumist, toetada mentorite ja tugiisikute süsteemi arendamist, mis aitab luua siia tulnud inimestele vajaliku sotsiaalse võrgustiku.
- Edendada rahva ühtsuse tunnet.